

2011
ECONOMICS (Optional)
Paper : II
अर्थशास्त्र (वैकल्पिक) (पत्रिका - II)

101101

Standard : Degree

Total Marks : 200

स्तर : पदवी

एकूण गुण : 200

Nature : Conventional (Essay) type

Duration : 3 Hours

स्वरूप : पारंपारिक

कालावधी : 3 तास

N.B. :

सूचना :

(1) Answer must be written either in **English** or in **Marathi**.

उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.

(2) Question No. 1 is **compulsory**. Of the remaining questions, attempt **any four** selecting one question from **each section**.

प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून कोणतेही चार सोडवा पण प्रत्येक विभागातून एक प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.

(3) Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.

उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(4) Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.

ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे, तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.

(5) Credit will be given for orderly, concise and effective writing.

नीटनेटक्या संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.

(6) Candidates should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.

उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

(7) In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.

कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

SEAL

P.T.O.

101101

1. Answer any four of the following (10 marks each) :

40

खालीलपैकी चार उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Explain the contribution of Dr. B. R. Ambedkar in Indian Economics. 10
भारतीय अर्थशास्त्रामध्ये डॉ. बी. आर. आंबेडकर योग्य योगदान स्पष्ट करा.
- (b) What are the causes of subdivision and Fragmentation hand holding in India ? 10
भारतीय जमीन धारणक्षेत्राच्या उपविभाजनाची व विखंडणाची कारणे कोणती आहेत ?
- (c) Discuss the measures for empowerment of women in India. 10
भारतीय महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी केलेल्या उपायांची चर्चा करा.
- (d) Discuss the sources of financing Panchayat Raj system in India. 10
भारतातील पंचायत राज व्यवस्थेच्या वित्तिय स्रोतांची चर्चा करा.
- (e) Explain the role decentralized planning in Indian Economy. 10
भारतीय अर्थव्यवस्थेत विकेंद्रीत नियोजनाची भूमिका स्पष्ट करा.

SECTION – A

विभाग – अ

2. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) i) What is Swadeshi movement ? 5
स्वदेशी चळवळ म्हणजे काय ?
- ii) Examine the poverty eradication measures in India. 5
भारतातील दारिद्र्य निर्मूलन उपायांचे परीक्षण करा.
- (b) What is meant by unemployment ? Which are the factors responsible for unemployment in India ? 10
बेकारी म्हणजे काय ? भारतातील बेकारीस जबाबदार असलेले घटक कोणते आहेत ?

- (c) Explain the salient features of economy of Maharashtra. 10

महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेची ठळक वैशिष्टे स्पष्ट करा.

- (d) Trace the reasons for failure of co-operative movement in Maharashtra during recent years. 10

अलिकडील वर्षात महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीच्या अपयशाचा मागोवा घ्या.

3 Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) i) Define the concept of economic drain. 5

आर्थिक निःसारण या संकल्पनेची व्याख्या द्या.

- ii) What are the causes of reduction in maternal mortality rate in India ? 5

भारतात माता मृत्युदरात घट होण्याची कारणे कोणती आहेत ?

- (b) State and explain the measures to reduce unemployment in India. 10

भारतातील बेरोजगारी कमी करण्यासाठी उपाय सांगा व स्पष्ट करा.

- (c) What do you know about drought management in Maharashtra ? 10

महाराष्ट्रातील अवर्षण व्यवस्थापनाबाबत आपणास काय माहीत आहे ?

- (d) Review the progress of co-operative movement in Maharashtra since 1991 up to 2010. 10

१९९१ ते २०१० पर्यंत महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीच्या प्रगतीचे परीक्षण करा.

SECTION – B

विभाग – ब

4. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Explain the interrelationship between Indian agriculture and Industry sector. 10

भारतीय शेती आणि उद्योग क्षेत्र यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

P.T.O.

- (b) Explain the various sources of agricultural finance in India. 10
भारतीय शेती वित्तपुरवठ्याचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
- (c) Why is horticulture development in Maharashtra recording faster growth ? 10
महाराष्ट्रातील फलोद्यान शेतीचा विकास वेगाने का होत आहे ?
- (d) i) Explain the strategies of rural development during the XI plan period in India. 5
भारतातील अकराव्या पंचवार्षिक योजनेतील ग्रामीण विकासाची व्युहरचना स्पष्ट करा.
- ii) Explain the concept of GM technology. 5
GM तंत्रज्ञान ही वदी संकल्पना स्पष्ट करा.
5. Answer the following sub-questions :
खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :
- (a) State and explain the kinds of co-operative farming. 10
सहकारी शेतीचे प्रकार सांगून स्पष्ट करा.
- (b) Trace the regional disparities in agricultural growth in India. 10
भारतीय कृषी वृद्धीतील आंतर प्रादेशिक विषमतेचा आढावा घ्या.
- (c) Explain the sources of irrigation in India. 10
भारतातील जलसिंचनाचे स्रोत स्पष्ट करा.
- (d) (i) What is meant by infrastrucutre ? 5
पायाभूत सुविधा म्हणजे काय ?
- (ii) Explain concept of biodiversity. 5
जैविक विविधतेची संकल्पना स्पष्ट करा.

SECTION – C

विभाग – क

6. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Describe in brief, the role of public sector industries in Indian Economic Development. 10
भारताच्या आर्थिक विकासात सार्वजनिक क्षेत्रातील उद्योगांची भूमिका थोडक्यात वर्णन करा.
- (b) i) What are the causes of industrial sickness in India ? 5
भारतातील औद्योगिक आजारपणाची कारणे कोणती आहेत ?
- ii) Explain the need for and types of industrial finance. 5
औद्योगिक वित्तपुरवठ्याची आवश्यकता आणि प्रकार स्पष्ट करा.
- (c) Evaluate the interest rate policy of the Reserve Bank of India. 10
भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या व्याजदरा संबंधी धोरणाचे मूल्यमापन करा.
- (d) Explain the importance of road transport in India. 10
भारतीय रस्ते वहातुकीचे महत्व स्पष्ट करा.

7. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Explain the role of co-operative sector industries in Indian Economic Development. 10
भारताच्या आर्थिक विकासात सहकारी क्षेत्रातील उद्योगांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (b) i) Briefly discuss the effects of the policy of liberalisation on Indian industries. 5
भारतीय उद्योगांवर उदारीकरणाच्या धोरणाच्या परिणामांची थोडक्यात चर्चा करा.
- ii) Critically evaluate the co-operative sugar industries progress in India. 5
भारतीय सहकारी साखर उद्योगांच्या प्रगतीचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

P.T.O.

- (c) Is information technology is essential in finance and commerce. Justify your answer. 10

वित्त आणि व्यापारासाठी माहिती तंत्रज्ञान आवश्यक आहे का ? आपल्या उत्तराचे समर्थन करा.

- (d) What are the problems of water transport in India ? 10

भारतातील जलवहतुकीच्या कोणत्या समस्या आहेत ?

SECTION – D

विभाग – ड

8. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) (i) What are the basic objectives of planning in India ? 5

भारतीय नियोजनाची मूलभूत उद्दिष्टे कोणती आहेत ?

- (ii) Explain the concept of capital output ratio. 5

भांडवल उत्पादन गुणोत्तर संकल्पना स्पष्ट करा.

- (b) Explain the role of Planning Commission in Indian economy. 10

भारतीय अर्थव्यवस्थेत नियोजन आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

- (c) Explain the causes disequilibrium balance of payment in India. 10

भारताचा व्यवहारतोल असंतुलीत असण्याची कारणे स्पष्ट करा.

- (d) What is value added tax ? Explain the merits and demerits of value added tax in India. 10

मूल्य वर्धित कर म्हणजे काय ? भारतात मूल्य वर्धितकराचे गुण दोष स्पष्ट करा.

9. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) (i) Do you agree with the view that planning in India has failed ? Give reasons in support of your answer. 5
- भारतातील नियोजन अयशस्वी झाले आहे, या मताशी आपण सहमत आहोत काय ? आपल्या उत्तराच्या समर्थनार्थ कारणे द्या.
- (ii) Describe the meaning and nature of social justice. 5
- सामाजिक न्यायाचा अर्थ आणि स्वरूप वर्णन करा.
- (b) What are the functions of Statutory Development Boards ? 10
- वैधानिक विकास मंडळाची कार्ये कोणती ?
- (c) Explain the effects of Devaluation of Indian Rupee on balance of payment. 10
- आंतरराष्ट्रीय व्यवहार कोणावर भारतीय रुपयाच्या अवमूल्यनाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- (d) Write a detail note on Fiscal crisis. 10
- वित्तिय अरिष्ट यावर सविस्तर दीप लिहा.
-